

Učitel matematiky

Martina Němcová
Maturitní zkoušky (1)

Učitel matematiky, Vol. 7 (1999), No. 1, 25–31

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/150965>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1999

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

MATURITNÍ ZKOUŠKY (1)

MARTINA NĚMCOVÁ

Dnes se často diskutuje o úrovni maturit na různých typech středních škol, uvažuje se o zavedení státních srovnávacích maturitních zkoušek z jednotlivých předmětů, probírají se všeobecné podmínky skládání maturit apod. Nebude proto na škodu se podívat na tuto problematiku do historie.

V 19. století existovaly v rakouské monarchii soukromé střední školy, soukromé střední školy s právem veřejnosti a státní, tzv. veřejné střední školy.

Soukromé střední školy mohly patřit církvi, skupině osob, nadacím apod.; vydávaly vysvědčení, která nebyla státem obecně uznávána. Jejich absolventi často skládali maturitní zkoušky na soukromých školách s právem veřejnosti nebo na státních školách; absolvování těchto zkoušek totiž umožňovalo následné vyšší studium či veřejnou státní službu.

Nejrozšířenějším typem střední školy bylo klasické gymnázium, dále existovaly reálky a reálná gymnázia.

Klasická gymnázia

Od roku 1819 byla všechna státní i soukromá gymnázia šestitřídní. Kladla velký důraz na výuku latiny, řečtiny, dějepisu a němčiny.

V roce 1838 začaly v Rakousku dlouhodobé práce na reformě středních škol, v roce 1849 byl c. k. ministerstvem kultu a vyučování vyhlášen tzv. *Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich* (císařem Františkem Josefem I. byl podepsán až v roce 1854). Podle tohoto *Nástinu* byla klasická gymnázia organizována jako osmitřídní školy, které měly dva stupně — nižší, který byl zaměřen na elementární a názornou výuku, a vyšší, který byl zaměřen na vědeckou přípravu. Výrazně byl omezen počet hodin latiny, posílena byla němčina a řečtina, rozšířena výuka matematiky a nově zavedeny přírodní vědy (i na

nižším stupni); navíc se objevil i nový samostatný předmět — zeměpis. Poměrně malý důraz byl však kladen na moderní jazyky; klasické jazyky zaujímaly stále asi třetinu celkové hodinové dotace. Podle pruského vzoru byla na závěr studia zavedena podrobná státem kontrolovaná maturitní zkouška. Ta opravňovala ke vstupu na všechny univerzitní fakulty, od roku 1872 také ke studiu na vysoké škole báňské a zemědělské; ke vstupu na techniku však bylo nutno složit dodatečnou zkoušku z deskriptivní geometrie.

Až do roku 1850 probíhala výuka na většině klasických gymnázií v německém jazyce, od roku 1850 pak byla na všech školách v Čechách zavedena povinná výuka češtiny; němčina však zůstala hlavním vyučovacím jazykem. 18. ledna 1866 bylo stanoveno, že „vyučovacím jazykem na všech veřejných středních školách v Čechách má být zpravidla jeden z obou zemských jazyků, druhý jazyk pak zůstal povinný“. O dva roky později byla zrušena všeobecná povinnost druhého zemského jazyka.

V 70. letech 19. století připravila vídeňská vláda anketu odborníků, kteří měli posoudit úroveň výuky na klasických gymnáziích, neboť ta již přestávala vyhovovat v oblasti moderních jazyků, matematiky, přírodních věd, kreslení a tělocviku. Zlepšení situace nastalo až v 80. letech za ministra Gautsche. Tehdy byl snížen počet ročníkových písemných prací, zaveden povinný tělocvik jako prostředek duševní hygieny, větší pozornost byla věnována matematice a přírodním vědám, snížen byl i počet hodin latiny. V roce 1885 byl vydán *Weisungen zur Führung des Schulamtes an den Gymnasien in Oesterreich*, který obsahoval praktické pokyny pro výuku a maturitní zkoušky, organizaci školního roku apod. Nepatrně upraven byl v letech 1896 a 1901. Dá se říci, že výuka i průběh maturitních zkoušek se od roku 1849 do roku 1907 na klasických gymnáziích téměř nezměnil.

Maturity probíhaly ve dvou termínech. Hlavní (letní) termín byl určen pro žáky osmých ročníků, žáky soukromé, externisty, privatisty a pro žáky, kteří před rokem neuspěli (tzv. studenti reprobovaní na jeden rok). Vedlejší termín (konec září, počátek října) byl určen pro žáky, kteří se nemohli z nějakého důvodu účastnit hlavního termínu, pro žáky, kteří měli stanovenou opravu

nejvýše ze dvou předmětů, a zcela bez omezení pro externisty. K maturitě se musel každý žák přihlásit a profesorský sbor rozhodl, zda k ní bude nebo nebude připuštěn. Ke zkoušce nebyli připuštěni studenti, kteří neměli v pololetí 8. ročníku dostatečné vysvědčení (jedna a více nedostatečných). Ti mohli zkoušku skládat až po uplynutí jednoho školního roku. Žáci, kteří měli na konci školního roku nedostatečnou z náboženství či filozofické propedeutiky, mohli po příslušných opravách skládat zkoušku v podzimním termínu. Žáci, kteří měli na výročním vysvědčení v 8. ročníku stanovenou opravnou zkoušku po prázdninách pouze z jednoho předmětu, nemohli být k ústní zkoušce připuštěni dříve, než složili opravu. Pokud bylo stanoveno více oprav, museli zkoušku skládat až v nejbližším dalším letním termínu.

Maturitní zkouška se skládala z písemné a ústní části. Písemnou část tvořil vyučovací jazyk (pětihodinová práce), překlad z latiny do vyučovacího jazyka (dvě hodiny), překlad do latiny (tři hodiny), překlad z řečtiny do vyučovacího jazyka s pomocí slovníku (tři hodiny), matematika (čtyři hodiny) a druhý zemský jazyk (dobrovolně na základě písemné žádosti rodičů studenta). Ústní část se skládala ze zkoušky z obou zemských jazyků, z obou klasických jazyků, zeměpisu a dějepisu, z matematiky a fyziky. Písemná část se konala koncem května nebo začátkem června. Ústní zkoušky probíhaly na konci školního roku (červenec) před komisí profesorského sboru, které předsedal zemský školní inspektor, později ředitel jiné střední školy. Podmínkou připuštění k ústní zkoušce bylo zvládnutí písemné části a dostatečné vysvědčení. Pokud čtyři nebo více písemných maturitních prací (u doplňovací zkoušky většina prací) bylo hodnoceno nedostatečně, nebyla ústní zkouška povolena ani v letním ani v podzimním termínu.

Žáci nestátních neveřejných škol, kteří neměli na vysvědčení známku z předmětu, ze kterého se nezkoušelo při ústní části, museli nejprve složit příslušnou zkoušku a teprve po jejím zdárném zvládnutí byli připuštěni k ústní zkoušce.

Výsledky maturitních zkoušek se zapisovaly takto: prohlášen za dospělého s vyznamenáním, prohlášen za dospělého, stanovena oprava po prázdninách z jednoho nebo dvou předmětů, reprob-

ván na jeden rok či na dobu neurčitou (u externistů). Absolventům střední školy se vydávala výroční i maturitní vysvědčení, na která se kromě známek z maturitních předmětů vepisovaly i známky z předmětů, ze kterých se nematurovalo (např. náboženství, filozofická propedeutika, přírodní vědy — průměrná známka za poslední čtyři pololetí). Od roku 1896 mohly na státních středních školách maturovat jako externistky či privatistky i ženy. V roce 1904 byla aktivována „zkušební kommissee gymnasijní pro absolventy českých reálek“, kteří chtěli dále studovat na univerzitě.

Reálky

První reálky vznikly v 70. letech 18. století; k jejich výraznějšímu rozšíření však došlo až ve třicátých letech minulého století a později. Byly iniciativně zřizovány zejména obcemi, měly poskytnout vzdělání nejširšímu okruhu zájemců v blízkosti jejich bydliště, zejména tam, kde chybělo klasické gymnázium. Podle „Nástinu“ z roku 1849 byly organizovány jako šestitřídní školy se dvěma stupni; nižší i vyšší stupeň byl tvořen třemi ročníky.

Od roku 1849 měla být reálka přípravou ke studiu na technice a proto měla poskytovat všeobecné středoškolské vzdělání bez klasických jazyků. Pro studenty, kteří nemohli nebo nechtěli pokračovat na vyšším stupni reálky, byl zřízen speciální praktický čtvrtý ročník, který byl řazen k nižšímu stupni. V roce 1849 se objevila snaha zavést na reálku maturitní zkoušky; narazila však na finanční problémy a tak byla reálka dlouhou dobu ukončována bez maturitní zkoušky, což znamenalo výrazné omezení dalšího uplatnění jejích absolventů.

V roce 1851 se reálky zaměřily na vyšší odborné obchodní a živnostenské vzdělání, vyučovaly se na nich praktické a ryze speciální předměty (např. výklady o clech a daních, monopolech, strojnictví, kreslení, technická chemie), ale i předměty všeobecně vzdělávacího charakteru (český a německý jazyk, zeměpis, dějepis, matematika, přírodní vědy aj.). Moderní jazyky se staly nepovinnými a stály na okraji zájmu. Reálky se tak vzdálily původní koncepci všeobecně vzdělávací školy připravující ke studiu na technice. V roce 1865 komise školských odborníků zabývajících

se reformou reálek navrhla omezit praktické předměty, zavést povinnou výuku francouzštiny a o jeden rok prodloužit dobu studia. Proti těmto pokrokovým názorům se však postavili představitelé obchodní komory. O dva roky později provedlo c. k. ministerstvo kultu a vyučování výrazné úpravy (vyškrtlo výklady speciálních praktických předmětů, zmenšilo rozsah chemie a kreslení, zvětšilo výuku moderních jazyků, zeměpisu, dějepisu, matematiky a přírodních věd).

V roce 1868 se šestitřídní reálky změnilly na sedmitřídní se dvěma stupni — nižší se čtyřmi, vyšší se třemi ročníky. Od roku 1869 se reálky podstatně zaměřily na výuku matematiky (nižší stupeň — 3 hodiny týdně se stejným obsahem jako na klasickém gymnáziu, vyšší stupeň — 4 až 5 hodin týdně s vyšší úrovní než na klasickém gymnáziu), přírodních věd a deskriptivní geometrie; začaly připravovat ke studiu na technice, lesnické, hornické a zemědělské akademii.

V témže roce byla na reálkách zavedena povinná maturitní zkouška; absolventi reálek však stále nebyli rovnoprávní s absolventy klasických gymnázií, neboť jejich uplatnění bylo poměrně úzké a studenti vzhledem k chybějícímu osmému ročníku byli značně přetěžováni. Absolventi reálek měli otevřené dveře ke studiu na technice; pokud však chtěli studovat na univerzitě historii nebo filologii, museli si doplnit maturitní zkoušku z latiny, řečtiny a filozofické propedeutiky, chtěli-li studovat ostatní obory na filozofické fakultě, na právech či na lékařské fakultě, museli složit dodatečnou maturitní zkoušku z latiny a filozofické propedeutiky. Studium teologie bylo takřka nemožné.

Od roku 1869 až do Marchetovy reformy v roce 1908 byla maturita na reálce tvořena dvěma částmi. Písemná část se skládala z vyučovacího jazyka (pětihodinová práce), z překladu z českého jazyka do němčiny (tři hodiny, pokud byla němčina povinná), překlad z němčiny do češtiny (tři hodiny), překlad z francouzštiny do češtiny (tři hodiny), matematiky (čtyři hodiny) a deskriptivní geometrie (pět hodin). Ústní část prověřila znalosti ze zeměpisu a dějepisu, matematiky, přírodopisu a fyziky, chemie a jednoho povinného jazyka. V případě špatného výsledku písemné práce

či známky z deskriptivní geometrie se ústně zkoušelo i z tohoto předmětu, také z ostatních jazyků. Ústní zkoušku z fyziky a chemie bylo v případě dobrého vysvědčení možno prominout. Podmínky, průběh a hodnocení maturitních zkoušek na reálce byly stejné jako na klasickém gymnáziu.

Reálná gymnázia

Nejmladší větví rakouských středních škol byla reálná gymnázia; pokusila se spojit výhody klasických gymnázií a reálek. Tento typ školy vznikl jako důsledek snah o jednotnou střední školu, měl připravovat ke studiu na univerzitě i na technice. První reálné gymnázium vzniklo v roce 1862 v Táboře rozdělením tamější reálky. Její I. a II. ročník byl pro všechny studenty společný, vyučovala se zejména latina. Ve III. a IV. ročníku se gymnazisté a realisté učili společně všeobecně vzdělávací předměty a rozcházeli se na výuku speciálních předmětů, od V. ročníku se již učili odděleně. VIII. ročník již měl charakter čistě gymnaziální, sloužil k doplnění všeobecných znalostí a k předmaturitnímu opakování.

Během času se zájem o tento nový typ školy zvětšoval. V 70. letech minulého století proběhla diskuse o smyslu existence těchto škol. V roce 1872 byly stanoveny osnovy pro česká reálná gymnázia a o dva roky později i pro moravská (zde byla povinná němčina). Škola byla organizována třístupňově (I. a II. ročník byl pro všechny žáky společný, ve III. a IV. ročníku se studenti rozcházeli na speciální předměty a společně se učili všeobecně vzdělávací předměty, V.–VIII. ročník byl rozdělen na dvě větve — gymnaziální a reálnou).

Reálná gymnázia měla některé nedostatky. Docházelo k přetěžování žáků (současná výuka moderních i klasických jazyků, kreslení i deskriptivní geometrie), studenti měli chatrné znalosti latiny (zejména u oddělení realistů), měli horší znalosti matematiky, deskriptivní geometrie a moderních jazyků (v oddělení realistů i v oddělení gymnazistů). Škola však měla jisté výhody. Umožnila oddálit volbu mezi gymnáziem a reálkou (žáci mohli přecházet z nižšího stupně podle svého zájmu na oba typy škol), poskytovala širší, i když méně hluboké všeobecné vzdělání. Na

konci 19. století česká společnost o reálná gymnázia ztrácela zájem; k jejich opětovné velké oblibě došlo po Marchetově reformě a k výraznému rozvoji až za první československé republiky. Maturitní zkoušky byly na reálných gymnáziích povinné, absolutorium školy umožňovalo studium na univerzitě i na technice, ale s jistými omezeními. Pro studium na technice musel student prokázat dostatečné znalosti deskriptivní geometrie a kreslení, pro studium na univerzitě bylo nutno složit doplňkové zkoušky z historie, filozofie a filologie, latiny a řečtiny; studium na teologické fakultě bylo takřka nemožné. Na reálných gymnáziích se maturovalo v závislosti na typu zvoleného oddělení; maturita se shodovala s maturitou na klasickém gymnáziu (místo řečtiny byl povinný druhý živý jazyk) nebo s maturitou na reálce (místo deskriptivní geometrie bylo možno maturovat z živého jazyka).

Pokračování příště

© SPINA '97

TOUHOLE TI NEPUJČIM, DIOFANTE. POČÍTA'
JEU PRO MNE OSOBNĚ. JE TO ZKRATKA
MŮJ OSOBNÍ POČÍTAČ.